

Дьарык «Онньуур»

Сысолятина Марина Васильевна
Дьокуускай куорат., 40 №-дээх «Солнышко»
оҕо уһуйаанын логопед учутала

Сайдытыгар хаалыылаах. (ЗПР – задержка психического здоровья), доруобуйатыгар хааччахтаах (ОВЗ – ограниченными возможностями здоровья) үөрэҕин ыарырҕатар оҕолору эбии дьарыктаабын нөнгүө ситиһиннэри. Улахан саастаах оҕолорго (доруобуйаларыгар хааччахтаах оҕолорго).

Сыала:

- Тылы байыты, ситимнээх сананы сайыннары Оонньуурдар тас көрүннэрин ойуулаан кэпсиригэ үөрэти
- Оонньуурдар туһунан билии, кэпсээһин.

Коррекционной сорук:

Тыл саппааһын байыты: эттик хайдаһын, тугу гынарын; аат тылы даҕааһын ааты кытта сөпсөһүннэрэн ахсаан аакка уларытар сыһыарыларын сыыспакка туттарга үөрэти.

Дорҕоону чуолкайдык санарды, грамотаҕа үөрэнэргэ бэлэмнээһин:

Дорҕоонох тыллары арааран истии, тыл толкуйдаты; илии былчынҕын сайыннарар оонньуу, уос, тыл сайынарыга сөптөөх эрчиллиллэр.

Үөрэтэр сорук:

Тыл баайын ханаты;

Болҕойон истэр дьоҕуру сайыннары;

Ыйытыга чопчу хоруйуу биэрэргэ үөрэти.

Сайыннарар сорук:

Сангарар аппараат былчыннарын эрчийи;

Хамсаныылаах оонньуу- (оҕо этин - хаанын сайыннарар оонньуу).

харах көрөөһүнүн, болҕомтону, толкуйдуур дьоҕуру, сөпкө сангарыны салгы сайыннары).

Иитэр сорук:

Сөпкө, чуолкайдык сангарар буолар баҕатын көбүтүү;

Логопедическай дьарыкка интэриэһи тарды;

Оҕо дьаныһан туран дьарыктанарын ситиһии.

Тоҕооһо:

Санарар сатабыла сайыннаһына, сатаан кэпсэтэн, бодоруһан, өйдөһөн, айан, уус – ураннаан, көрүннээн, таптаан санаатын аһаҕастык этэр буола улаатар. Чөл олоҕу уруйдуур, олох мөкү өрүттэрин үтүктүбэт, этэр сыты тыллаах, дьон буолан тахсарыгар көмө.

Түнгэтиллэр, көрдөрөр матырыяаллар: оонньуурдар (мээчиктэр, массыына, кубиктар, тинг, дудочка, пирамида, чааскы; кабина, кузов, көлүөһэ, оонньуубут, соһобут, таһабыт, сүөкүүбүт, сүүрдэ; мас, пластмасса, эрэһиинэ, таас. Схема, карточкалар: сундуук, сизркилэ, уос - тыл эрчиллиитэ (дудочка, олбуор, лаппаахы, миинньик); ноутбук, проектор (слайд).

Дьарык хаамыыта:

Кириитэ

1. **Логопед:** Үтүө күнүнэн, оҕолоор!

Оҕолор: Үтүө күнүнэн!

Логопед: Оҕолоор, эһиги иннигитигэр сытар хартыыналары көрүн эрэ. Тугу көрөбүт?

Оҕолор: Оонньуурдары

Логопед: Сөп, маладьыастар. Билигин биирдии хартыыната ылын эрэ уонна этин, туох уруһуйдаммытый? Хастыы оонньуур баарый? Холобур (миэхэ биир паровозик баар.)

Оҕолор биир – биир карточкаҕа баар предмийэттэри ааттыы – ааттыы остуолга уураллар.

Логопед: оонньуубут саҕаланна. (Оонньоон бүтэн баран хартыыналары остуолга уураллар)

Логопед: Оҕолоор, сэрэйдигит дуо? Бугун туох туһунан дьарык буоларын. Оонньуурдар тустарынан дьарык буолар. Оонньуурдары тугунан онорбуттары, хас эттиктээх эбиттэрин уонна хайдах биһи оонньуурбут туһунан кэпсэтиэхпит. (карточкалары хомуйар остуолтан).

2. Сүрүн чааһа.

Оонньоу «Сундуук». Оонньуурдары көрүү. Логопед көмө боппуруоһунан оонньуурдары быһаарыы (схема көмөтүнэн).

Логопед: (Сундуугу арийар) Көрүн эрэ, бүгүн биһиэхэ кэрэ сундуук аҕалбыттар. Иһигэр туох баарын көрүөххэйин эрэ. (биирдии – биирдии оонньуурдары таһаарар уонна остуолга уураар). Оҕолоор, бу схеманы көмөлөһүннэрэн оонньуурдар тустарынан кэпсиэххэйин. (Бийгыты боппуруоһугар предмийэт аатын ааттаһын). Араас өгнөргө – (хайдах өгнөөбүт?). Манна быһыыта - таһаата, улаhana – кырата. Туох матырыяалтан онорбуттарый (тимир, мас, эрэһиинэ, пластмасса, туой у.о.д.а). Бу оонньоурун хайдах оонньоуру кэпсэтии.

Холобур: Бу тугуй? Бу чааскы, тутан-хабан көрүн эрэ. Кыһыл өгнөөх таһынан онорбуттар. Мин манан ыаллаах буола оонньоурбун сөбүлүүбүн, оҕобун –дьоммун кытта чэй иһэрбин сөбүлүүбүн.

- Бу тугуй? Мээчик. Хайдах өгнөөбүт? От күөбэ өгнөөх уонна төкүнүк уруһуйдаах. Төкүнүктэр кыһыл уонна араҕас өгнөөхтөр. Эрэһиинэттэн онорбуттар, кытаанах, төкүнүк. Биһиги мээчигинэн бэрсэ, бырахса, хаба оонньоурбутун сөбүлүүбүт.

- Бу пирамида араас өгнөөх, улахан, үс мундук курдук быһыыта, маһынан онорбуттар. Биһиги манан ыһан баран, сааһылаан хомуйа оонньоубут.

- Бу улахан массыына. Үс чаастан турар, араас өгнөөх, кабинката от күөбэ, кузова саһархай, көлүөһэлэрэ халлаан күөбэ өгнөөхтөр. Пластмассанан онорбуттар. Биһиги массыынаннан таһаҕас (груз) таһабыт, сүөкүүбүт, соһо, сүүрдэ оонньоурбутун сөбүлүүбүт.

Логопед: Бу учугэйдэрин мээчик, чааскы, пирамида, массыына и у.о.а. оҕолоор, бу маллары биир тылынан туох диэн ааттыыбытый?

Оҕолор: Оонньоурдар.

Логопед: Сөп, маладьыастар!

Логопед: Оҕолоор, биһиги оонньоур маһаһыныгар тугу гынабытый? (Оонньоурдары тутан -хабан көрөбүт, (сыымайдыыбыт), талабыт, атыылаһабыт.

Онтон оҕолоор, уһуяанна (дыэбитигэр, уулуссаҕа) оонньоурун тугу гынабыт? Оонньоубут, бэрсэбит, сүтэрэбит, бэлэхтиибит, өрөмүөннүүбүт, хомуйабыт уонна сууйабыт.

3. Артикуляционной эрчиллийг.

Уопсай уос - тыл эрчиллийг. (уос тыл сайыннарыга сөптөөх эрчиллийг). Логопед ынгырыгынан оёолор остуолга кэлэн ололор. Оёолорго хайдах сөпкө олоуохтаахтарын санатыг - илиилэрэ остуолга, систэрэ көнө буолуохтаах. Билэр уос уонна тыл эрчиллийгэрин оноролор. Хас биридиг эрчиллийг 3 –тэ оноролор. Онорбуттарын кэннэ сыннаналларын, силлэрин ыйысталларын санатар.

Логопед: Маладыастар, үчүгэйдик онордугут. Эрчиллийг-дудочка, олбуор, лаппаахы, мииннык).

4. «Күнүс уонна түүн» (харах көрөөхүнүн, болжомтону, толкуйдуур дьобуору, сөпкө санарыгыны салгыг сайыннарыг).

Логопед: Оёолору остуолга ынгырар уонна оонньуурдары көрөөхүн.

Логопед: Тугу көрөбүтүг? Тиин, кукла, мээчик, дудочка, массына уо.а.

Логопед: Сөп, үчүгэйдик болжойон көрүн уонна өйдөөн, ханна, хайдах оонньуурдар туралларын. Билигин мин «түүн» диэтэхпинэ, хараххыгын симэбит, онтон «күнүс» диэн буоллагына, хараххыгын арыагыт.

Логопед: «Түүн!» (биир оонньууру ылар). Оёолор харахтарын симэн тураллар. (оранжевай мээчиги ылар уонна кини миэстэтигэр саһархай мээчиги ууар).

«Күнүс!» хараххыгын арыгын. Тугу уларыйда? Тугу оонньуур эбилиннэ?

Оёолор: Саһархай мээчик.

Логопед: Онтон ханнык оонньуур суох буолбутуг?

Оёолор : оранжевай мээчик суох буолбут.

Логопед: Болжомтолоох оёолор эбиккит. Өссө хараххыгын симин эрэ. Оёолор харахтарын симэллэр. (Улахан тиини ылар уонна кини миэстэтигэр кыра тиинчээни ууар).

Логопед: «күнүс!» хараххыгын арыгын. Тугу уларыйда? Тугу оонньуур эбилиннэ?

Оёолор: Кыра тиинчээн эбиллибит. Улахан тиин суох буолбут.

Логопед: Сөп, маладыастар! Өссө сабыг эрэ хараххыгын.

(Икки оонньууру миэстэлэрин атастаһынарар).

Логопед: «Күнүс!» Ханнык оонньуурдар миэстэлэрин атастастылар?

Оёолор: Тиин уонна кукла миэстэлэрин атастастылар.

Логопед: сөп, бэйэбитигэр ытыскыгын таһынан биэринг.

5. Физкульт.тохтобул. Хамсанылаах оонньуу «Мээчик»

(оёо этин - хаанын сайыннаран оонньуу). Хамсана – хамсана санарыг, икки атагынан ыстаныг.

Биир, икки мээчик ойор,

Биир, икки биһиги ыстанабыт

Кыргыттар – уолаттар

мээчик курдук тэйэбит.

6. «Ой дуораана». Сөпкө сүһүөхтээн 2 – 3 аһаҕас сүһүөхтээх тылы санарыга.

Логопед: «Ой дуораана» оонньууну оонньуохпут. Мин санабын орто куоласпынан (бу маннык) санардахпына, эһиги улахан куоласкыгынан санарагыт. Онтон улахан куоласпынан санардахпына, эһиги сибигинэйэн санарагыт. Мин сибигинэйэн санардахпына, орто куоласкыгынан санарагыт.

Логопед: Ап – па, от – туу, у-ба-һа, куоп – та , та-ба, лаам - па, муос – та. Олус үчүгэй ой дуораана буоллугут.

7. Лотоу «Биир уонна элбэх». Оџолор остуолга чугаһыыллар, кинилэр иннилэригэр карточка сытар «Биир уонна элбэх». Оџолорго приэдмиэтнай карточкалары түнэгэтэр. Хас биирдии оџо ылар. Биир төкүнүк баарыгар - биир ойуулаах карточканы уураџыт. Онтон элбэх төкүнүк уруһуйдаммытыгар - элбэх оонһуур уруһуйдаммытын уураџыт. Карточканы пааранан уураџыт.

Холобур: Ракета –ракеталар. Сорудаџы толоробут. Бутэрдигит, билигин этинг хайдах толордугут? Массыына – массыыналар, мээчик – мээчиктэр, кубик – кубиктар, кэлээскэ -кэлээскэлэр, клоун – клоуннар.

Логопед: Маладыастар, сөпкө онорбуккут.

8. Түмүк.

Манан биһиги дьарыкпыт бутэр. Ханнык оонһуулары оонһоотубут? Ханнык оонһууну сөбүлээтигит уонна ханнык оонһууну ыарыџаттыгыт? Махтал дьарыкка кыттыбыккытыгар.

Туһаныллыбыт литература:

1. Бухарина К.Е. «Конспекты занятий по развитию лексико – грамматических представлений и связной речи у детей 5 -6 лет с ОНР и ЗПР»; - М.:Гуманитар. Изд.центр ВЛАДОС, 2016 г.
2. Бардышева Т.Ю. Моносова Е.Н. «Логопедические задания для детей 5 – 6 лет». - М.: ООО «Изд. СКРИПТОРИЙ 2003» 2018г.
3. Нищева Н.В. «Конспекты подгрупповых логопедических занятий в старшей группе детского сада для детей с ОНР»; - СПб.: ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСТВО – ПРЕСС», 2014г.
4. Рындина Е.В. «Познавательное развитие дошкольников с ЗПР и ОНР». – СПб.: ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСТВО – ПРЕСС», 2014г.
5. Басыгысова Е.П, Винокурова М.С, Романова Ф.Е. методической пособие «Оџону чуолкайдьк сангарарга үөрэтии» Издательство ИРО МО РС(Я), 2019с.
6. «Кустук” оскуолаџа иннинээџи үөрэхтээһин бырагыраамата Никифорова Т.И, Попова Л.В, Скрябина А.А, Иванова М.К, Николаева А.В, Ильина Т.Л, Баишева Н.В, Захарова А.А, Попова М.А, Неустроева М.П, Семенова К.К, Томтосова Е.А, Сизых А.Ф. Оформление АО НИК “Бичик”,2020с.